

BEATA WOŹNIAK

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze
<https://orcid.org/0000-0002-2887-7555>
beata.wozniak@muzeumromantyzmu.pl

Szkic do portretu Heleny ze Stadnickich Krasińskiej (1844–1927) – żony, matki, filantropki

Autorka przedstawia różne aspekty życia żony Józefa Krasińskiego, Heleny ze Stadnickich Krasińskiej (1844–1927). Na podstawie dostępnych jej źródeł oraz wzmianek w czasopiśmie śledzi losy Krasińskiej, dokonuje analizy motywacji działania i wpojonych cech charakteru. Zwrócona została uwaga na życie rodzinne i towarzyskie oraz działalność charytatywną bohaterki, której wiernym towarzyszem był mąż. Podkreślona została jej rola, jaką odgrywała w rodzinie, społeczeństwie i kulturze.

Słowa kluczowe: Krasińscy, Helena ze Stadnickich Krasińska, Radziejowice, arystokracja, XIX wiek, kobieta

A Sketch for a Portrait of Helena Née Stadnicka Krasińska (1844–1927): A Wife, Mother, Philanthropist

The author presents various aspects of the life of Józef Krasiński's wife, Helena née Stadnicka Krasińska (1844–1927). Based on available sources and mentions in magazines and newspapers, she follows Krasińska's fate, analyzes the motivations for action and instilled character traits. Attention is paid to the family and social life and charitable activities of the heroine, whose husband was her faithful companion. The role she played in the family, society and culture is emphasized.

Keywords: Krasińscy, Helena née Stadnicka Krasińska, Radziejowice, aristocracy, 19th century, woman

Kobieta w dziewiętnastowiecznej arystokratycznej rodzinie polskiej wyznaczała normy postępowania, działalności towarzystw społecznych i filantropijnych oraz edukacji dzieci. Czynniki te traktowano jako wypełnienie obowiązku patriotycznego. Jedną z takich arystokratek, która starała się żyć według wpojonych zasad i odegrała wspaniałą rolę w rodzinie, społeczeństwie i kulturze, była Helena ze Stadnickich Krasieńska (1844–1927). Artykuł na podstawie dostępnych źródeł oraz wzmianek w czasopismach jej współczesnych przedstawia różne aspekty jej życia. Dokonana została próba analizy motywacji jej działania i wpojonych cech charakteru. Zwrócono uwagę na życie rodzinne i towarzyskie oraz działalność charytatywną.

Helena urodziła się 4 listopada 1844 r. jako córka Edwarda Piotra hrabiego Stadnickiego¹ ze Stadnik herbu Drużyna (1817–1902) i Ludgardy z hrabiów Mniszek² z Bużenina herbu Poraj (1823–1911). Edward Stadnicki, cesarsko-królewski podkomorzy, dziedzic dóbr Nawojowa³ pod Nowym Sączem, syn prezesa tzw. Stanów galicyjskich, 25 listopada 1843 r. ożenił się z Ludgardą hrabianką Mniszkówną⁴, córką wielkiego marszałka Królestwa Galicji i Lodomerii, Stanisława Adama hrabiego Mniszek i Heleny z księżąt Lubomirskich, dziedziczką dóbr Krysowice⁵ pod Przemyślem i zamku Frain (Vranov)⁶ na Morawach. Brat

- ¹ Edward Piotr hr. Stadnicki (1817–1902) – ze Stadnik h. Drużyna, CK podkomorzy, członek stanów galicyjskich, dziedzic Nawojowy. Syn Jana Kantego Edwarda Stadnickiego i Tekli ze Stadnickich (1775–1843), córki Teresy z Wężyków i Franciszka Stadnickiego. Pochodził z młodszej linii rodowej, której pierwotną siedzibą był roznów k. Nowego Sącza. Zob.: I. Lipiński, *Edward Maria Stadnicki (1817–1902)*, „Polski Słownik Biograficzny”, t. XLI s. 379, <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/edward-maria-adolf-stadnicki> [dostęp: 25.01.2024].
- ² Ludgarda z Mniszków Stadnicka (1823–1911) – córka Stanisława Adama hr. Mniszek h. Poraj i Heleny z ks. Lubomirskich z Lubomierza h. Drużyna, rodzonej siostry ks. Henryka z Przeworska i ks. Fryderyka z Równego. Małżeństwo Felicji, starszej siostry Mniszka z dalekim kuzynem ks. Jerzym Romanem Lubomirskim (1799–1865), głową głównej linii rodowej z Rzeszowa, pozostało bezdzietne, więc Ludgarda została dziedziczką. 25 listopada 1817 r. poślubiła Edwarda Piotra Franciszka Stadnickiego ze Stadnik h. Drużyna. W posagu wniosła majątek Krysowice z tamtejszym pałacem oraz dobra Frain an der Thays. Na świat przyszło troje dzieci: Stanisław Jan Kanty, Edward Adam, Helena. Dama pałacowa i dama krzyża gwiazdźstego. Zob.: „Czas”, 15 kwietnia 1911, nr 174, s. 5.
- ³ Nawojowa – w 1783 r. Franciszek Stadnicki otrzymał tytuł hrabiego; w 1799 r. nabył od Heleny Apolonii Massalskiej, księżnej de Ligne, Nawojową wraz z przyległymi wioskami, a od księżnej Izabeli Lubomirskiej – Łabową. Dobra te przekazał jako wiano swojej córce Tekli, która poślubiła Jana Kantego Stadnickiego. Syn ich, Edward, ożenił się w 1843 r. z Ludgardą Mniszkówną.
- ⁴ Ludgarda z hr. Mniszek Stadnicka (1823–1911) – córka Stanisława Adama hr. Mniszek z Bużenina h. Poraj, (1774–1846) i Heleny z ks. Lubomirskich z Lubomierza h. Drużyna (1783–1876).
- ⁵ Krysowice – obecnie wieś na Ukrainie, w rejonie mościskim obwodu lwowskiego. Nazwa wsi pochodzi od ruskiego szlacheckiego rodu Krysów. Pod koniec XVIII w. właścicielem był hr. Adam Józef Mniszech, chorąży nadworny koronny, który zbudował tu pałac. W XIX w. właścicielami dóbr była hr. Ludgarda Stadnicka, a potem do końca życia jej syn Stanisław Stadnicki (zm. 1915). Zob.: L. Dziedzicki, *Krysowice*, [w:] *Słownik geograficzny*, t. IV, s. 760, http://dir.icm.edu.pl/pl/Słownik_geograficzny/Tom_IV/ [dostęp: 27.08.2024].
- ⁶ Vranov – do 1876 r. właścicielką była Helena Mniszek, a po jej śmierci jej córka Ludgarda i syn Edward Adam (1856–1885). Po jego przedwczesnej śmierci jego udziały zostały przepisane na trzyletniego wnuka Ludgardy, Adama Zbigniewa Leona (1882–1982). Ze względu na jego niepełnoletność kuratorem majątku był do śmierci dziadek Edward Piotr. Adam Zbigniew swoją część przejął po osiągnięciu pełnoletności w 1905 r. Drugą połowę posiadłości ziemskiej odziedziczył w 1911 r. po śmierci babki Ludgardy. Wraz ze swoją żoną Stefanią ks. Woroniecką ze Zbaraża h. Korybut (1886–1963) i dziećmi Stadnicki wykorzystywał Vranov jako siedzibę letnią, a stałą rezydencją uczynił pałac w Nawojowej. Dopiero po wybuchu I wojny światowej przeniósł się do Vranova. W 1938 r. zamek wraz z dobrami ziemskimi jest skonfiskowany i sprzedany nie-

Edwarda, Konstanty Stadnicki poległ w powstaniu listopadowym w bitwie pod Józefowem w 1831 r. Edward miał również brata Piotra, który zmarł w dzieciństwie, oraz siostry: Marię Teresę⁷ zamężną z Ludwikiem Głogowskim, dziedzicem dóbr psarskich, i Izabelę Marię⁸ zamężną z Kazimierzem Krasickim z Sicina. Babką Ludgardy była największa miłość Tadeusza Kościuszki – wojewodzianka Ludwika Sosnowska⁹, potem księżna Lubomirska. Helena miała dwóch braci: hr. Edwarda Adama Stadnickiego¹⁰ i hr. Stanisława Jana Kanteogo Stadnickiego¹¹ z Krysowic.

Przyszła hrabina Krasieńska wychowała się w domu pełnym ciepła, otwartości i życzliwości. Ojciec – Edward Stadnicki – wcześniej osierocony, jeszcze jako młodzieniec uczył się gospodarności. Odznaczał się pracowitością, szlachetnością, oszczędnością, zrozumieniem potrzeb ludzi słabszych, a w sobie miał głęboko wpojone poczucie patriotyzmu. Niezachwiany był w swoich uczuciach religijnych i konserwatywnych przekonaniach politycznych. Ważne dla niego były rozwój, równowaga i spójność społeczna. Stadniccy prowadzili tradycyjne życie bogatej arystokracji środkowoeuropejskiej, latem przebywali we Vranovie lub w Nawojowej, natomiast zimę spędzali w Wiedniu. Prowadzili tu urozmaicone życie towarzyskie oraz odwiedzali szwajcarskie kurorty uzdrowiskowe. Jednocześnie oboje otwarcie wspierali działalność stowarzyszeń mieszkańców Vranova¹². We Vranowie Stadniccy gościli przyjaciół, bliższych i dalszych krewnych oraz dygnitarzy monarchii austro-węgierskiej. Zamek pełnił więc często rolę domu otwartego.

Rodzina Stadnickich była stabilną, silną i bezpieczną przystanią. W liście dziewiętnastoletniej Heleny do swojego brata Edwarda, datowanym z Frain 30 listopada 1863 r., jest niezwykła czułość i więź¹³. Pisząc do siedmioletniego wówczas Edwarda, określa go zdrob-

---

mieckiemu baronowi Gebhardowi von der Wense-Mörse. Po ukończeniu II wojny światowej majątek został upaństwowiony. Zob.: J. Brňovják (red.), *Zámky, statky a úřady: stopy polských šlechtických rodů na území České republiky v pramenech z 16.–20. Století / Palace, possessions and offices: traces of Polish noble families in sources from the XVI to XX century*, Ostrava–Częstochowa 2019, s. 182.

⁷ Teresa Maria ze Stadnickich Głogowska (1808–1834) – hrabina ze Stadnik h. Drużyna, 12 października 1824 r. we Lwowie poślubiła Ludwika Głogowskiego (1799–1869) z Głogowca h. Grzymała, szambelana Austrii. Mieli dzieci: Julię i Aleksandra.

⁸ Izabela Maria ze Stadnickich Krasicka (1812–1879) – hrabina ze Stadnik h. Drużyna, 26 czerwca 1836 r. we Lwowie poślubiła Kazimierza Antoniego Bazylego hr. Krasickiego (1807–1882) h. Rogala, syna Macieja i Teofila ze Stadnickich, posła Stanów Galicyjskich oraz członka Izby Panów austriackiej Rady Państwa, działacza gospodarczego. Dzieci: syn Jan Kanty (1837–1893), członek Izby Panów w Wiedniu oraz córka Teofila Maria Rozalia (1842–1915), żona hr. Juliusza Komorowskiego.

⁹ Ludwika Sosnowska (1751–1836) – h. Nałęcz, córka hetmana polnego litewskiego Józefa Sosnowskiego i Tekli z domu Despot-Zenowicz, żona księcia Józefa Aleksandra Lubomirskiego.

¹⁰ Edward Adam Stadnicki (1856–1885) – h. Szreniawa bez Krzyża, dziedzic dóbr nawojowskich i vranovskich, doktor praw. 30 czerwca 1881 r. ożenił się z Heleną Marią z Sapiehów (1857–1947) h. Lis, córką Adama Stanisława ks. Sapiehy i Jadwigi z Sanguszków, starszą siostrą kardynała Adama Stefana Sapiehy. Mieli syna Edwarda Adama Zbigniewa (1882–1982) ożenionego ze Stefanią z księżąt Woronieckich. Utworzył fundację stypendialną swego imienia dla polskiej młodzieży szlacheckiej pragnącej kształcić się w zawodzie rolniczym.

¹¹ Stanisław Jan Kanty Stadnicki (1848–1915) – dziedzic Krysowic, poseł na Sejm Krajowy Galicyjski, dożywotni członek austriackiej Izby Panów. Poślubił Otylię Marię z Borkowskich (1857–1930) h. Junosza, z którą miał syna: Stanisława Adama (1878–1952). Zob.: „Czas”, 20 stycznia 1915, nr 39, s. 2.

¹² J. Brňovják (red.), dz. cyt., s. 181.

¹³ *Korespondencja Edwarda Adama Stadnickiego*, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie [dalej: BJ], Przyb. 65/72, k. 1–2.

niale „Edziuniu”, „Edziucha” i jako „drogiego braciszka”. Z humorem pisała, że brat musiał się doskonale bawić według jego doniesień zawartych w ostatnim liście i że teraz jest małym cesarzem i panem w domu. Pytała się małego brata, jak mu idzie gospodarstwo, czy go słuchają, choć jednocześnie podkreślała, że uważa, że tylko same rozsądne rzeczy rozkazuje, a wszyscy z ochotą wypełniają jego życzenia. Jednocześnie donosiła bratu o dniu imienin ojca, pisząc: „A myślisz żeśmy się bez naszego drogiego Edziucha obeszlą w dzień imienin Papy, gdzieżby tam! O ósmej z rana gdy Papa i Mama jeszcze spali leci z największym hałasem Edzio malutki. domyśl się kto? nigdy byś nie zgadł, oto Babcia w bluzce, w białych pantalonikach, kreście z bębenkiem i bukietem i dalej wieszować Papie, który tak niespodziewanie napadnięty w łóżku nie wiedział sam gdzie się podziać. Za Edziem wlatuje Staś to jest ja jako chłopiec, wiesz Edziu tak jak wtedy gdy Tońcio przyjechał do Nawojowej, za nami zaś wchodzi poważna Bona w czepku, fartuszkę bez krynoliny – Helena Osiecka, tylko trochę grubsza niż nasz kochany model, a to jest twoja Boncia, której pewnie ani razu nie dokuczyłeś podczas naszej niebytności [...]”. Widać w tym opisie atmosferę rodzinnego ciepła i tęsknoty za młodszym bratem. Dom Stadnickich był miejscem rodzinnym, w którym nie brak było ani zabawy, ani humoru. Takie wychowanie miało wpływ na rozwój emocjonalny, intelektualny i uspołecznienie wszystkich dzieci Stadnickich. Życzliwa i ciepła atmosfera sprzyjała równowadze emocjonalnej i służyła zaspokajaniu potrzeby bezpieczeństwa, poczuciu własnej wartości i uznania. Helena dorastała więc, będąc kochanym dzieckiem i mając tak doskonałe wzorce, a potem stworzyła podobny dom dla własnych dzieci i towarzysza.

O rodzicach Helenki dowiadujemy się trochę ze wspomnień Adama Stadnickiego¹⁴ (1882–1982), syna brata Heleny, Edwarda i Heleny Marii z Sapiechów. Pisał on, że dziadkowie mieszkali w Nawojowej na pierwszym piętrze pałacu. „Babka moja Ludgarda była trochę dziwna, zanudzała mego dziadka, który jej we wszystkim ustępował, oraz służbę. Była małego wzrostu i, o ile ją pamiętałem, zawsze przygarbiona. Chodziła zawsze w szlafroku i berlaczach¹⁵. Do stołu nie siadała nigdy ani we Frainie, ani w Nawojowej, przychodziła tylko zwykle do sali jadalnej pod rękę ze starym służącym Kucharskim, a po przywitaniu: «Dzień dobry» – opowiadała, ile pcheł złapała itp., a potrawy z obiadu kazała odnosić do siebie i tam odgrzewane, często dopiero na drugi dzień, coś zjadła. Pamięć miała wyborną, opowiadała rozmaite historie i anegdoty z dawnych czasów, niestety ich nie spałem, gdyż jako dzieciak wołałem się bawić i nie przysłuchiwałem się temu. Umiała na pamięć całego Pana Tadeusza i wiele innych utworów”¹⁶.

Helena już od wczesnych lat młodości uważana była za młodą kobietę o wielkich zaletach serca i niezwykle szlachetnego charakteru. Pałac jej rodziców przy Grodzkiej był

¹⁴ Adam Zbigniew Leon Stadnicki (1882–1982) – h. Szreniawa bez Krzyża, syn Edwarda Adama Stadnickiego (1856–1885) oraz Heleny Marii z Sapiechów (1857–1947). Wychowywał się w Krasiczynie. W 1902 r. został spadkobiercą majątku dziadka Edwarda Stadnickiego, wszedł w posiadanie Nawojowej oraz Fraina (Vranov). W 1909 r. za namową Stanisława Tarnowskiego odkupił od Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie uzdrowisko Szczawnica. W 1910 r. poślubił Stefanię Woroniecką (1886–1963) h. Korybut, córkę ks. Pawła Woronieckiego. Para doczekała się ośmiorga dzieci: 5 córek i 3 synów.

¹⁵ Berlacz – wojskowy lub futrzany but nakładany w czasie mrozów na zwykłe obuwie.

¹⁶ A. Stadnicki, *Wspomnienia*, wybór i oprac. J. Długosz, Biblioteka „Rocznika Sądeckiego”, Nowy Sącz 2015, s. 13.

jednym z centrów towarzyskich dziewiętnastowiecznego Krakowa. Słynne były bale wydawane na cześć panny Heleny w domu Stadnickich przy ulicy Grodzkiej 40 między 1864 a 1869 r.

Młoda Helenka dokonała w końcu wyboru wśród kawalerów. 25 sierpnia 1869 r. poślubiła w Nawojowej dwudziestosekioletniego hrabiego Józefa Krasiełskiego (1848–1918), starszego syna Adama hr. Krasiełskiego¹⁷ i Karoliny z hr. Mycielskich¹⁸.

Dzień wcześniej, 24 sierpnia 1869 r. narzeczeni wraz z rodzicami w obecności świadków podpisali intercyzę małżeńską¹⁹. To jednak wymienieni na początku dokumentu rodzice panny młodej: Edward hr. Stadnicki i Ludgarda z hr. Mniszchów oraz pana młodego: Adam hr. Krasiełski i Karolina z Mycielskich, zdecydowali o kwestiach majątkowych. Zaznaczono jedynie, że przyszli małżonkowie przyjmują intercyzę i postanawiają dotrzymać zawarte w niej zobowiązania. Podkreślono, że rodzice, widząc wzajemną skłonność i przywiązanie młodych do siebie i upatrując w ich małżeństwie wspólne szczęście, zezwalają na zawarcie małżeństwa. Państwo młodzi zawierali małżeństwo z wyłączeniem wspólnoty majątkowej. Stadnicy wyznaczili ze swych majątków dla swojej córki sumę 400 000 złotych reńskich w walucie austriackiej, z tym że Edward wyznaczał ze swojego majątku jedną czwartą tej sumy, a Ludgarda w trzech czwartych. Z tej schedy hrabiostwo wyznaczili na posag córki sumę 200 000 złotych reńskich waluty austriackiej w jednej czwartej z ojcowskiego, a w trzech czwartych z macierzyńskiego majątku. Zobowiązywali się wypłacić całą sumę w gotowiznie po ślubie najpóźniej do końca 1873 r. Zanim jednak cała wypłata miała nastąpić, Stadnicy zobowiązali się płacić do rąk córki siedem procent od stanu gotówki w dniu ślubu w półrocznych ratach z góry. Kwity na sumę posagową oraz kwity od procentów wystawione miały być na obojga przyszłych małżonków. Ponadto Stadnicy zażyczyli sobie, aby z procentów od sumy posagowej kwota 4000 złotych reńskich waluty austriackiej w okresie rocznym należała do wyłącznej dyspozycji przyszłej hrabiny Krasiełskiej. W odrębnym paragrafie zaznaczono jeszcze raz, że suma posagowa 200 000 złotych reńskich waluty austriackiej stanowi schedę 400 000 złotych reńskich waluty austriackiej, którą Helena hr. Stadnicka z majątków rodziców miała otrzymać w całości. Druga więc połowa tej części, czyli 200 000 złotych reńskich waluty austriackiej, miała być jej wypłacona dopiero w najbliższych latach życia obojga rodziców. Wyprawa panny młodej stanowiła odrębny dar hrabiostwa Stadnickich dla córki i jej wartość nie była wliczana w ogólną schedę. Z kolei hrabiostwo Krasiełscy przeznaczili dla syna Józefa połowę swoich majątków, jakie po nich miały pozostać. W odrębnym paragrafie zapisano, że Helena Stadnicka za przyzwoleniem rodziców na wypadek bezpotomnej śmierci zapisała przyszłemu małżonkowi dochody z połowy sumy posagowej. Z kolei Józef za przyzwoleniem rodziców w tym

¹⁷ Adam Henryk Kajetan Krasiełski (1821–1903) – społecznik, dziedzic Radziejowic, syn Józefa Wawrzyńca Krasiełskiego i Emilii Anny z Ossolińskich. 7 listopada 1846 r. poślubił Karolinę z Mycielskich h. Dołęga.

¹⁸ Karolina z Mycielskich Krasiełska (1825–1912) – córka Józefa Nikodema hr. Mycielskiego z Mycielina h. Dołęga i Karoliny Ludwicy hr. Wodzickiej z Granowa h. Leliwa. Zob.: B. Woźniak, *Życie codzienne i niecodzienne Karoliny i Adama Krasiełskich*, „Muzealne Rozmaitości” 2023, nr 1(17), s. 8–9; „Dziennik Poznański”, 31 sierpnia 1869, nr 198.

¹⁹ *Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasiełska. Intercyza 1869*, BJ, Przyb. 70/72, k. 47–48.

samym wypadku zapisał Helenie na dożywocie taką część posiadanego w chwili śmierci majątku, która wyrównałaby połowę sumy posagowej. Dodatkowo zapisano, że w razie bezpotomnej i beztestamentowej śmierci małżonków brylanty i perły wrócą do rodzin, od których pochodzą. Wszelkie inne ruchomości z wyłączeniem inwentarzy ekonomicznych i gruntowych, które przy dobrach nieruchomości miały pozostawać, przyszli małżonkowie zapisywali sobie na przeżycie.

Intercyzę oprócz rodziców i narzeczonych oraz dziadków pana młodego: Adama hr. Krasieńskiego, Karoliny z hr. Mycielskich Krasieńskiej podpisali świadkowie: Franciszek Pomian hr. Łubieński²⁰, Jan hr. Stadnicki²¹, Henryk hr. Wodzicki²², Franciszek hr. Mycielski²³, Antoni Mniszek²⁴, Stanisław Tarnowski²⁵, Jan hr. Krasicki²⁶, Stanisław hr. Stadnicki²⁷, Zyblikiewicz²⁸.

Zachował się też dokument spisany w 1888 r. podsumowujący wypłaty z kapitału należnego Helenie²⁹. Czytamy w nim o kolejnych wypłaconych transzach pieniędzy. Na podstawie upoważnienia i kwitu z dnia 22 grudnia 1873 r. była to suma 15 500 florenów austriackich³⁰. W Warszawie za pośrednictwem Banku Hipotecznego Lwowskiego według listu z dnia 16 czerwca 1874 r. wypłacono kwotę 6573 florenów; według listu z dnia

²⁰ Franciszek Łubieński (1834–1891) – Członek Towarzystwa Rolniczego w Królestwie Polskim, syn Kazimierza hr. Łubieńskiego z Lubnej h. Pomian i Marianny z Krasieńskich h. Ślepowron, córki Józefa Wawrzyńca Krasieńskiego i Emilii z Ossolińskich. Poślubił Annę Marię Klementynę z Lubomirskich z Lubomierza h. Drużyna. Mieli synów: Leona i Leopolda.

²¹ Jan Stadnicki (1841–1919) – ze Stadnik h. Drużyna, dziedzic Miłówki i Wielkiej Wsi, syn Bronisława hr. Stadnickiego i Krystyny ze Stadnickich. Poślubił Teofilę Bogumiłę Łubieńską z Lubnej h. Pomian.

²² Henryk Wodzicki (1813–1884) – z Granowa hr. Leliwa, poseł na Sejm Krajowy Galicji I, II, III, IV i V kadencji od 1861 do 1884 oraz do austriackiej Rady Państwa. Poślubił Teresę Karolinę z Sulkowskich, córkę ordynata rydzynieńskiego, miał z nią syna Antoniego.

²³ Franciszek Cyrjak Cyrjan Mycielski (1832–1901) – h. Dołęga, ziemianin, działacz gospodarczy, prezes Krakowskiego Towarzystwa Rolniczego, polityk konserwatywny, poseł do Sejmu Krajowego Galicji, członek austriackiej Izby Panów. Syn Karoliny Ludwiki z Wodzickich i Józefa Mycielskiego. Poślubił Walerię z Tarnowskich.

²⁴ Niezidentyfikowany, prawdopodobnie z rodziny Ludgardy Mniszek, matki Heleny.

²⁵ Stanisław Tarnowski (1837–1917) – h. Leliwa, historyk literatury, krytyk literacki, publicysta polityczny, przywódca konserwatystów krakowskich, profesor i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes Akademii Umiejętności w Krakowie, członek Towarzystwa Historycznego we Lwowie. Poślubił Różę Marię Augustę z Branickich.

²⁶ Jan Kanty Krasicki (1837–1893) – h. Rogala, ziemianin, działacz gospodarczy, polityk konserwatywny, poseł do austriackiej Rady Państwa oraz członek Izby Panów w Wiedniu. Syn Kazimierza Antoniego Krasickiego i Izabelli Marii ze Stadnickich. Poślubił Marię z Krasieńskich, córkę Stanisława Kostkę Krasieńskiego i Doroty z Jabłonowskich h. Prus (III).

²⁷ Stanisław Jan Kanty Stadnicki (1848–1915) – h. Drużyna, ziemianin, poseł na Sejm Krajowy Galicyjski, dożywotni członek austriackiej Izby Panów. Syn Edwarda Marii Stadnickiego i Ludgardy z Mniszków. Brat Heleny. Ojciec Stanisława Adama Stadnickiego.

²⁸ Być może chodzi o Mikołaja Zyblikiewicza (1823–1887) – polityk, adwokat, prezydent Krakowa, marszałek Sejmu Krajowego Galicji.

²⁹ *Uskutecznione wypłaty z Kapitału należnego Helenie z hr. Stadnickich hrabinie Krasieńskiej, Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasieńska. Intercyza 1869, BJ, Przyb. 70/72, k. 55.*

³⁰ Floren austriacki – inaczej złoty reński, gulden austro-węgierski. Srebrna moneta Cesarstwa Austriackiego, a potem Austro-Węgier, waga 12,34 grama (próbna srebro 900). Na monetach nominal oznaczany był skrótem „Fl.” (a w języku polskim skrótem „złr”). W l. 1857–1892: 1 talar = 1,5 guldenu; 1 gulden (floreń) = 100 krajcarów. Zob.: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/floren;4008271.html> [dostęp: 30.01.2024].

30 czerwca 1874 r. – 43 668 florenów; na podstawie listu Józefa hr. Krasiełskiego z dnia 1 marca 1875 r. – 9200 florenów. Kolejny wpis dotyczył informacji o rachunku na wysokość 28 925 florenów Banku dla Handlu i Przemysłu w Krakowie, który wypłacił daną kwotę dnia 14 czerwca 1875 r. na zakup listów zastawnych oprócz procentu i kosztów przesyłki. 9 sierpnia 1875 r. przesłano z Wiednia na zakup listów zastawnych sumę 9420 rubli srebrnych (czyli 14 648 florenów). Razem po podliczeniu stanowiło to kwotę 118 514 florenów. Pod spodem jednak widnieje kolejny dopisek, że w styczniu 1873 r. dano kwotę 32 350 florenów. Razem wiec stanowiło to 150 864 florenów. Zupełnie innym atramentem i piemem zapisano stwierdzenie na podstawie listu pana Wrotnowskiego z 31 października 1888 r., że miało być dopłaconych jeszcze 50 000 florenów, a następnie podkreślono i zapisano: „Razem 200 000 fl.”.

Formalny akt został spisany przez urzędnika Włodzimierza Kretkowskiego³¹ rejenta Kancelarii Ziemiańskiej w domu pod numerem 1571 litera P. zamieszkałym w Warszawie 5 (17) stycznia 1876 r.³² Tego dnia stawił się we wskazanym miejscu hr. Józef Krasiełski, który zeznał: „że tytułem posagu żony swej Heleny z Hrabiełw Stadnickich Hrabiny Krasiełskiej, w połowie z majątku ojczystego, a w połowie z majątku macierzystego, odebrał od ojca żony swej Edwarda Hrabiego Stadnickiego różnemi czasy do kwitów swych prywatnych ogólną summą florenów austriackich sto pięćdziesiąt tysięcy osiemset sześćdziesiąt cztery, czyli rubli srebrem dziewięćdziesiąt tysięcy pięćset osiemnaście kopiejek czterdzieści, w której to tak odebranej summy, zabezpieczone są na rzecz teje Heleny Hrabiny Krasiełskiej na dobrach zeznającego Ludynia³³ z Okręgu Kieleckiego”³⁴. W dokumencie zaznaczono, że majątek został nabyty od Kazimierza z Weisów Juszyńskiej za 2250 rubli srebrnych; od Walerii z Łąckich Bilczyńskiej za 1000 srebrnych rubli i dodatkowych 1250 rubli srebrnych; od Karola Ziółkowskiego 1500 rubli srebrem i dodatkowych 1200 rubli srebrem. Ponadto wspomniano, że w dziale czwartym pod numerem 62 zapisano 21 550 rubli srebrem sposobem czystego intabulatu³⁵. Ogólna suma w srebrnych rublach wynosiła wiec 28 750 i dla tey sumy Józef Krasiełski „rozciągnął bezpieczeństwo i do dóbr własnych swych Radziejowice i Korytów z Okręgu Błońskiego”. Pozostałe 61 768 rubli srebrem i 40 kopiejek Krasiełski przyznał swej żonie i całkowitą rzeczoną sumę 90 518 rubli srebrem 40 kopiejek zabezpieczył na dobrach Radziejowice i Korytów, zaznaczając jednocześnie, że suma 28 750 zabezpieczona została na wspomnianych dobrach – Ludynia. Akt spisano w obecności świadków zamieszkałych w Warszawie, urzędników: Ratysława

³¹ Włodzimierz Rajmund Kretkowski (1821–1894) – z Kretkowa h. Dołęga, syn Feliksa Kretkowskiego i Klementyny Ewy Czarnieckiej z Czarnicy h. Łodzia. Prezes dyrekcji głównej towarzystwa kredytowego; rejent, urzędnik.

³² *Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasiełska. Intercyza 1869*, BJ, Przyb. 70/72, k. 51–53.

³³ Ludynia – obecnie wieś sołecka w Polsce położona w województwie świętokrzyskim, w powiecie włoszczowskim, w gminie Krasocin. Mieści się tam dwór drewniano-murowany z II poł. XVIII w., w którym kręcono zdjęcia do filmu „Przedwiośnie” (dwór w Nawłoci). Zob.: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa 1880–1914, t. 5, s. 478.

³⁴ *Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasiełska. Intercyza 1869*, BJ, Przyb. 70/72, k. 51–53.

³⁵ intabulat – hist. w Małopolsce wpis hipoteczny.

Kicińskiego³⁶ (pod N 128) i Juliana Żaboklickiego³⁷ (pod N 1860). Zaznaczono, że zostało wydane poświadczenie dla Edwarda hr. Stadnickiego.

Zachowała się też kartka spisana we Frain 5 października 1890 r., podpisana przez Helenę z Hr. Stadnickich hr. Krasińską i Józefa Krasińskiego o treści: „Summę 70,000 złr wyraźnie siedemdziesiąt tysięcy złotych ruskich austriackich dostaliśmy od Hr. Edwarda i Ludgardy z Hr. Mniszków Stadnickich w końcu roku 1890. Odbiór tychże z wdzięcznością uznajemy jako tymczasowy kwit nim formalniejszy wystawionym będzie”³⁸.

Istnieje też dokument spisany przez Kuczyńskiego Pisarza Kancelarii Ziemiańskiej w Warszawie z dnia 25 marca (6 kwietnia) 1876 r. i poświadczony przez Janczewskiego w dniu 26 marca (7 kwietnia) 1876 r.³⁹, który zaświadczał, że w dziale czwartym pod numerem 15 wykazu hipotecznego dóbr ziemskich Radziejowice położonych w okręgu błońskim znajduje się treść następująca: „Rs: 90518 k.40. Rubli srebrem dziewięćdziesiąt tysięcy pięćset osiemnaście kopiejek 40. Czyli florenów Austriackich 150864 przez Józefa Hr. Krasińskiego z posagu żony swej Heleny z Hrabów Stadnickich Hrabiny Krasińskiej z majątku jej ojczystego i macierzystego w równych połowach podniesione, Józef Hrabia Krasiński przyznał być dłużnym Helenie z Hrabów Stadnickich Hr. Krasińskiej i na dobrach mniejszych, oraz na dobrach Korytów z Okręgu Błońskiego ubezpieczył, ze wzmianką, że w skład tej summy wchodzi summa rubli srebrem dwadzieścia osiem tysięcy siedemset pięćdziesiąt w różnych kwotach na rzecz jej na dobrach Ludynia w Okręgu Kieleckim ubezpieczona”⁴⁰. Dokument został zatwierdzony w Warszawie w dniu 12 (24) lutego 1876 r.

Rozliczenia posagowe trwały więc na przestrzeni lat i były przez młodych Krasińskich uczciwie i sumiennie rejestrowane w formie urzędowej i prywatnej.

Józef był przystojny, pełen werwy i ochoty do życia, czym podbił bogatą i poważną dziedziczkę. Na ślub 25 sierpnia 1869 r. zjechali do Nawojowej liczni goście. Związek pobłogosławił ks. arcybiskup Sylwester Sembratowicz⁴¹, delegat Ojca Świętego, który akurat bawił w okolicy. Po wyjściu młodych z kościoła dzieci wiejskie śpiewały na cześć zaślubionych, a wójtowie gromad składali życzenia. Potem ubranych po krakowsku łańcuch młodych włościan na koniach i pieszo, z chorągwiemi prezentującymi herby rodzin państwa młodych, utworzyło szpaler od kościoła aż do bramy zamkowej. Tam państwa młodych zgodnie z tradycją witano chlebem i solą. Następnie rozpoczęła się uczta weselna. Okolica została rozjaśniona światłem sztucznych ogni i zapalonych ognisk, a muzycy grali pieśni narodowe. Kolejnego dnia, 26 sierpnia, goście odprowadzili młodożeńców na stację kolejową. Helena z Józefem miała więc wesele staropolskie. W kolejnych dniach przychodziły liczne telegramy z powinszowaniem od wszystkich okolicznych gmin oraz od księży

³⁶ Erazm Konstanty Ratusław Kiciński (1830–1887) – z Kicina h. Rogala, syn Hipolit Roch Anastazy Kiciński z Kicina h. Rogala, i Marianny Izyckiej, urzędnik sądowy.

³⁷ Julian Żaboklicki – urzędnik sądowy.

³⁸ *Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasińska. Intercyza 1869*, BJ, Przyb. 70/72, k. 56.

³⁹ Tamże, k. 49–50.

⁴⁰ Tamże, Przyb. 70/72, k. 49.

⁴¹ Sylwester Sembratowicz (1836–1898) – duchowny greckokatolicki, absolwent Kolegium Greckiego w Rzymie, biskup pomocniczy lwowski w l. 1879–1885, od 1885 r. arcybiskup metropolita Lwowa. Od 1895 r. decyzją Ojca Świętego Leona XIII włączony w grono kardynałów prezbiterów. W 1896 r. otrzymał jako kościół tytularny bazylikę św. Szczepana na Wzgórzu Celius. Asystent tronu papieskiego oraz rzymski hrabia.

i proboszczów z licznych dóbr ojca Heleny Edwarda Stadnickiego oraz z wiadomościami o odprawianiu nabożeństw w intencji młodych.

Państwo młodzi zamieszkali najpierw w Warszawie, gdzie odgrywali ważną rolę w towarzystwie. Helena zajęła się dobroczynnością i działała w wielu instytucjach stolicy. Z kolei jej mąż był pierwszym prezesem Towarzystwa Wioślarskiego, a przez szereg lat stał na czele wydziału dochodów niestałych przy Towarzystwie Dobroczynności i urządzał różnorodne wystawy w Muzeum Przemysłu i Handlu. Był także głównym organizatorem wystaw rolniczych. W 1895 r. z powodu choroby wycofał się z życia publicznego. Od 17 stycznia 1909 r. po śmierci Adama hr. Krasińskiego, ostatniego w linii męskiej z gałęzi opinogórskiej, został też czwartym z kolei ordynatem opinogórskim.

Helena i Józef Krasińscy mieli pierworodnego syna Edwarda⁴² (ur. 1870 r.) oraz córki: Franciszkę⁴³ (ur. 1871 r.), Izabelę⁴⁴ (ur. 1877 r.), Zofię⁴⁵ (ur. 1883 r.)

oraz dwie córeczki zmarłe w dzieciństwie i pochowane w kaplicy cmentarnej w Radziejowicach – Jadwigę i Helenę. Dzieci Krasińskich wychowywane były w szacunku do przeszłości. Edward Krasiński uczył się początkowo w gimnazjum św. Anny w Krakowie, następnie w klasztorze w Kremsmünster w Austrii. Rozpoczął studia rolnicze w Modling pod Wiedniem. Interesował się literaturą i zagadnieniami kulturalnymi.

Gdy rodzice Józefa, Adam i Karolina Krasińscy, na dobre osiedlili się w Krakowie, Helena wraz z mężem przeniosła się do Radziejowic położonych pod Warszawą. Pałac Radziejowskich z XVII w. stał się domem otwartym dla zjeżdżającego tu chętnie zwłaszcza w miesiącach letnich towarzystwa. W Radziejowicach pojawiali się przedstawiciele elit kulturalnych i politycznych. Helena ze Stadnickich Krasińska była osobą wytworną, interesująca się literaturą, sztuką. W jej rodzinnym domu przy Grodzkiej w Krakowie bywali

Józef Krasiński w starszym wieku, zbiory Muzeum Romantyzmu w Opinogórze.

⁴² Edward Krasiński (1870–1940) – h. Ślepowron, działacz społeczny, pamiętnikarz, zarządca Biblioteki Ordynacji Krasińskich w Warszawie, od 1909 r. piąty i ostatni faktyczny ordynat opinogórski.

⁴³ Franciszka Paula Emilia Karolina z Krasińskich Woroniecka (1871–1951) – h. Ślepowron. 27 kwietnia 1898 r. wyszła za mąż za ks. Michała Jana Woronieckiego (1860–1828) ze Zbaraża h. Korybut, z którym miała córkę Barbarę i synów: Konstantego, Adama Edwarda, Antoniego, Jana i Krzysztofa Franciszka. Zob.: B. Wozniak, *Franciszka z Krasińskich Woroniecka. Jak hrabianka została księżną*, „Gazeta Opinogórska” 2022, nr 3(105), s. 11.

⁴⁴ Elżbieta Izabela z Krasińskich Brzozowska (1877–1960) – h. Ślepowron. Poślubiła 20 sierpnia 1901 r. Stefana Karola Zenona Andrzeja Felicjana hr. Brzozowskiego (1877–1940) h. Belina. Mieli m.in. córkę Jadwigę, która w 1924 r. poznała w Warszawie Aleksandra Leszka Zamoyskiego (1898–1961), a potem poślubiła na Jasnej Górze.

⁴⁵ Zofia Karolina Otylda z Krasińskich Brzozowska (1880–1944) – h. Ślepowron. Poślubiła 22 czerwca 1907 r. Karola Józefa Konstantego hr. Brzozowskiego (1884–1946) h. Belina. Mieli sześcioro dzieci.

Juliusz Kossak⁴⁶, Henryk⁴⁷ i Kazimierz⁴⁸ Wodziccy, poetka Teresa z Potockich Wodzicka⁴⁹. Ambicją hr. Heleny stało się goszczenie w Radziejowicach elity intelektualnej Warszawy. Jej syn Edward tak wspominał czasy swego dzieciństwa: „Za młodych lat Rodziców zalewała Radziejowice fala ludzi światowych... były huczne zabawy, polowania, tańce, widowiska teatralne na scenie, umieszczonej ongi przez mojego pradziada Józefa na poddaszu pałacu, urządzonej i malowanej przez sławnego artystę, Jakóba Sokołowskiego. Później zjeżdżali, poza innymi gośćmi, przedstawiciele literatury, sztuki i owej prasy warszawskiej wyborowej, duchem obywatelskim przepełnionej... Przyjeżdżali między innymi: Józef Kenig⁵⁰, Edward Leo⁵¹, Antoni Donimirski⁵², Aleksander Rembowski⁵³, ks. Zygmunt Chełmicki⁵⁴, Edward Lubowski⁵⁵, Lucjan Wrotnowski⁵⁶ z żoną, Mścisław Godlewski⁵⁷, Józef Chełmoński⁵⁸ (z leżącej obok Radziejowic Kukłówki), Jan Komierowski⁵⁹, używający pseudonimu Waclaw Pomian, Włodzimierz Zagórski⁶⁰, serdeczny poeta Witold Gomulicki⁶¹, K.M. Górski⁶² (z sąsiedniej Woli Pękoszewskiej), Feliks Jasiński⁶³ (Mangha), który

- ⁴⁶ Juliusz Fortunat Kossak herbu Kos (1824–1899) – malarz, rysownik i ilustrator, h. Kos, przyjaciel Adama Krasińskiego, ojca Józefa.
- ⁴⁷ Henryk Wodzicki (1813–1884) – h. Leliwa, syn Józefa (1775–1847) i Petroneli z Jabłonowskich (1770–1859), poseł na Sejm Krajowy Galicji od 1861 do 1884 r. oraz do austriackiej Rady Państwa. Ożeniony z Teresą Karoliną z Sułkowskich, córka ordynata rydzyskiego, miał z nią syna ziemianina i polityka konserwatywnego Antoniego. Brat Kazimierza Wodzickiego.
- ⁴⁸ Kazimierz Stanisław Michał Wodzicki (1816–1889) – h. Leliwa, ornitolog, literat; syn Józefa (1775–1847) i Petroneli z Jabłonowskich (1770–1859); brat Henryka Wodzickiego. Pierwsza żona to Eleonora hr. Broel-Plater (1826–1856), z którą miał pięcioro dzieci. Drugą żoną była Józefa z Dzieduszyckich h. Sas (1839–1910), z którą miał siedmioro dzieci. Jego wnukiem był Kazimierz Wodzicki (1900–1987).
- ⁴⁹ Teresa z Potockich Wodzicka (1849–1930) – poetka, prozaiczka, tłumaczka i publicystka. Jej utwory ukazywały się w „Przeglądzie Polskim”, „Przeglądzie Powszechnym” i „Tygodniku Ilustrowanym”.
- ⁵⁰ Józef Teofil Konstanty Kenig (1821–1900) – dziennikarz, publicysta, krytyk teatralny i sztuk pięknych, wieloletni redaktor naczelny „Gazety Warszawskiej”.
- ⁵¹ Edward Wiktor Leo (1828–1901) – prawnik i dziennikarz żydowskiego pochodzenia.
- ⁵² Antoni Donimirski (1846–1912) – publicysta, ekonomista i prawnik.
- ⁵³ Aleksander Antoni Rembowski (1847–1906) – prawnik i historyk, przedstawiciel warszawskiej szkoły historycznej.
- ⁵⁴ Zygmunt Chełmicki (1851–1922) – ksiądz rzymskokatolicki, działacz społeczny, publicysta i wydawca.
- ⁵⁵ Edward Lubowski (1837–1923) – dramaturg, przedstawiciel nurtu pozytywistycznego, komediopisarz okresu pozytywizmu.
- ⁵⁶ Lucjan Wrotnowski (1847/1850–1902) – redaktor, adwokat, kolekcjoner dzieł sztuki i działacz społeczny.
- ⁵⁷ Mścisław Godlewski (1846–1908) – ziemianin, prawnik, publicysta i wydawca.
- ⁵⁸ Józef Marian Chełmoński (1849–1914) – h. Prawdzic, malarz, reprezentant realizmu.
- ⁵⁹ Jan Komierowski (1798–1882) – prawnik, ziemianin, urzędnik administracji państwowej, brał udział w powstaniu listopadowym. Przetłumaczył 10 dramatów Williama Szekspira, które ukazały się anonimowo w trzech tomach drukowanych w Warszawie w l. 1857–1860.
- ⁶⁰ Włodzimierz Zagórski (1834–1902) – pseudonim „Chochlik”, „Publikola”, pisarz, popularny satyryk, prozaik, publicysta. Oficer armii austriackiej.
- ⁶¹ Wiktor Teofil Gomulicki (1848–1919) – pseudonim „Fantazy”, poeta, powieściopisarz, eseista, badacz historii Warszawy, kolekcjoner.
- ⁶² Konstanty Górski (1827–1901) – polski polityk.
- ⁶³ Feliks Jasiński (1861–1929) – krytyk i kolekcjoner sztuki, herbu Dołęga, pseudonim „Manggha”, „Felix”, „Globrotter”, „Szczęsny Dołęga”.

nam grał cudnie na fortepianie i wielu innych, – wreszcie Sienkiewicz⁶⁴, zrazu nieśmiało, potem coraz częściej przybywający⁶⁵.

Józef Chełmoński zaczął bywać w Radziejowicach od czasu, gdy po powrocie z Paryża w 1889 r. zakupił pobliską posiadłość Kukłówkę – drewniany dworek i kilka mórg gruntu. Szukający tu azylu malarz wkrótce nawiązał stosunki towarzyskie z Krasiełskimi oraz Górskimi z Woli Pękoszewskiej. Chełmoński namalował kilka widoków Radziejowic i sportretował Edwarda Krasiełskiego. Z kolei znajomość rodziny Krasiełskich z Sienkiewiczem oparta była na wzajemnej przyjaźni i serdeczności. Sienkiewicz często bywał w Radziejowicach i pisał do Heleny Krasiełskiej. W Bibliotece Ordynacji Krasiełskich do czasu wojny znajdowało się 160 listów pisarza do pani hrabiny. Sienkiewicz gościł też u ojca hr. Heleny, Edwarda Stadnickiego, w jego zamku Vranow na Morawach. W 1899 r. zaproponował Edwardowi Krasiełskiemu wspólny wyjazd do Wielkopolski na uroczystość odsłonięcia pomnika Juliusza Słowackiego w Miłosławiu⁶⁶. W czasie jubileuszu pisarza przebywali prawie ciągle razem. W swych wspomnieniach Edward Krasiełski stwierdził: „Sienkiewicz był darem Bożym dla mojego pokolenia”⁶⁷.

W dobrach radziejowickich organizowano na terenie posiadłości polowania dla licznie przybywającego w tym celu towarzystwa, o których skrętnie donosiły czasopisma. W 1894 r. „Jeździec i myśliwy” rejestrował, że w Radziejowicach 17, 18, 19 grudnia odbyło się polowanie na 14 strzelb. Zabito: 568 zajęcy, 14 rogaczy, 1 lisa, 36 kuropatw i 3 cietrzewie⁶⁸. W sezonie polowań w l. 1874–1894 wybito ogółem: 511 saren, 3927 zajęcy, 2474 kuropatwy, 22 cietrzewie, 4 bażanty, 157 przepiórek, 22 chruściele, 51 słomek, 87 krzyków, 90 dzikich kaczek, 87 lisów oraz odnotowano 1 dzikiego gołębia i 1 kunę⁶⁹.

Helena skrętnie dbała o to, aby goście nie nudzili się na terenie posiadłości. Organizowała liczne rozrywki zarówno w pałacu, jak i na powietrzu. Edward Krasiełski pisał: „W ślicznym parku Radziejowickim urządziła Matka pod cieniem starych lip kręgielnię, i tam zazwyczaj w sobotę, po przyjeździe gości, zaczynało się od kręgli. Niektórzy jeździli łódką po stawie, szli na spacer, lub też do urządzonych na rzece kąpieli. Obnoszono chłodzące napoje, największy odbyt miało kwaśne mleko z chlebem razowym. Wszyscy rozbawieni, tryskający dowcipem, bawili się jak dzieci. Wieczorem obiad, przemówienia, dyskusje, scysje, a dzieci śledziły z napiętą uwagą to życie i gwar ludzi. W niedzielę msza święta w ślicznym kościółku Radziejowickim na górcie, z mądrymi kazaniami ks. Aleksandra Łagodzińskiego⁷⁰. Potem pojawiała się niespodzianka: gazetka p.t. «Kurjer Radziejowicki», wydawana i odbijana na hektografie przez literatów. Po śniadaniu wycieczka do lasów.

⁶⁴ Henryk Adam Aleksander Pius Sienkiewicz (1846–1916) – h. Oszyk, pseudonim „Litwos”, „Musagetes”, „Juliusz Polkowski”, „K. Dobrzyński”, nowelista, powieściopisarz i publicysta; laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (1905).

⁶⁵ E. Krasiełski, *O Radziejowicach i ich gościach niektórych (ze wspomnień o Sienkiewiczu)*, Warszawa 1934, s. 9.

⁶⁶ B. Wachowicz, *Marie jego życia*, Warszawa 1985.

⁶⁷ E. Krasiełski, dz. cyt., s. 50.

⁶⁸ „Jeździec i myśliwy” 1894, nr 24, s. 8.

⁶⁹ „Jeździec i myśliwy” 1894, nr 23, s. 5.

⁷⁰ Aleksander Łagodziński (1837–1912) – ksiądz, przez 40 lat był proboszczem parafii Radziejowice.

Czasami Sienkiewicz z ks. Chełmickim⁷¹, Rembowski⁷², Stanisławem Zaborowski⁷³ jeździli z osobna na rogacze. Po powrocie późne obiady na balkonie pałacowym, z widokiem na stary Radziejowicki szesnastowieczny zamek, znany z opisów Labourea⁷⁴ i pani Guebriant⁷⁵, i na wielkie lustro stawu, okolonego sitowiem, olszynami, widnokrzem lasu Borki i oblanego potokami księżycowego, uspokajającego, seledynowego światła⁷⁶.

W Radziejowicach miały miejsce także wyjątkowe uroczystości rodzinne. 16–18 września 1895 r. z wizytą pasterską gościł ks. arcybiskup warszawski Wincenty Chościak Popiel⁷⁷. Podczas niej udzielił on sakramentu bierzmowania córkom Józefa i Heleny Krasieńskich, Franciszce i Izie⁷⁸. Warto wspomnieć, że już w 1862 r. przybył do posiadłości ks. arcybiskup warszawski Zygmunt Szczęsny Feliński⁷⁹. Wówczas bierzmowani byli Józef i Kazimierz, synowie Adama i Karoliny Krasieńskich⁸⁰. Z kolei 8 listopada 1896 r. w Radziejowicach obchodzono złote gody Adama i Karoliny Krasieńskich, a Helena z wielką pieczołowitością zadbała o przyjęciu gości. Tu też miał miejsce ślub hrabianki Franciszki z Michałem ks. Woronieckim w kwietniu 1898 r. W ówczesnej prasie pisano: „Komnaty zeszlowiecznego pałacu i starożytnej baszty dawnego radziejowickiego zamku, acz obszerne musiały przecież rozszerzyć się za sprawą staropolskiej gościnności”. Gości podjęto uroczystym śniadaniem, w czasie którego zostały podane: „bulion z dyablotkami, cąbry sarnie i baranie, sos porzeczkowy, aspazy z drobiu z trufkami, sos supreme, indyki, kurczęta, sałata, kalafiory, groszek zielony, galareta ananasowa z ciastkami, owoce, ser”⁸¹.

Majątek Radziejowice według zapisu w księdze wieczystej z ok. 1880 r. składał się z folwarków Radziejowice, Krze, Adamów, Korytów i oddzielnych lasów z przyległościami i przynależnościami i zawierał „stosownie do rejestru pomiarowego cztery tysiące sie-

⁷¹ Zygmunt Chełmicki (1851–1922) – h. Nałęcz, ksiądz, działacz społeczny, publicysta i wydawca.

⁷² Aleksander Antoni Rembowski (1847–1906) – prawnik i historyk, przedstawiciel warszawskiej szkoły historycznej.

⁷³ Stanisław Zaborowski (1864–1939) – lekarz, pisarz, społecznik. Autor artykułów naukowych opublikowanych m.in. w „Gazecie Lekarskiej”. Z zamiłowania myśliwy. Publikował na łamach Łowcy Polskiego. Przyznano mu najwyższe odznaczenie francuskie – został kawalerem Legii Honorowej.

⁷⁴ Jean Le Laboureur (1621–1675) – pisarz i historyk, sekretarz ambasadorowej (nadzwyczajnej) w Polsce – de Guébriant. Autor *Relacji z podróży do Polski* (1647), dokładnie *Relation Du Voyage De La Roynne De Pologne Et Du Retour De Madame La Mareschalle de Guebriant [...] Par La Hongrie, L’Austrie, Styrie, Carinthie, le Frioul et l’Italie Avec Un Discours Historique De Toutes les Villes et Etats par où elle a passé [...]*.

⁷⁵ Renée Crespin du Bec (zm. 1659) – żona Jean-Baptiste Budes’a, hrabiego de Guébriant (1602–1643), marszałka Francji, jednego z dowódców w armii protestanckiej w wojnie 30-letniej, wcześniej służył w Niderlandach, sojusznika Szwedów. Le Laboureur i ambasadorowa wybrali się do Polski z okazji ślubu Władysława IV z Ludwiką Marią Gonzagą, byli w jej orszaku.

⁷⁶ E. Krasieński, dz. cyt., s. 12.

⁷⁷ Wincenty Teofil Chościak-Popiel (1825–1912) – h. Sulima, biskup diecezjalny płocki w l. 1863–1875, biskup diecezjalny kujawsko-kaliski w l. 1876–1883, arcybiskup metropolita warszawski w l. 1883–1912.

⁷⁸ Zob.: *Krasieńska H., Silva rerum: wycinki przeze mnie gromadzone i naklejane, Biblioteka Narodowa, Rps 8319 IV (t.1–22)*.

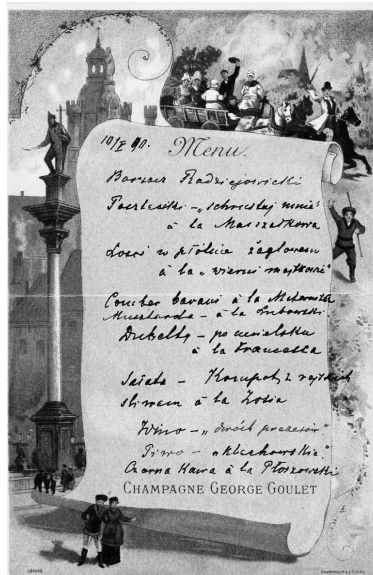
⁷⁹ Zygmunt Szczęsny Feliński (1822–1895) – h. Farenbach, profesor Akademii Duchownej w Petersburgu, arcybiskup metropolita warszawski w l. 1862–1883, stały członek Rady Stanu Królestwa Polskiego od lutego 1862 r., święty Kościoła katolickiego.

⁸⁰ M. Barbasiewicz, E. Pustola-Kozłowska, *Radziejowice. Fakty i zagadki*, Warszawa 1997, s. 120.

⁸¹ Zob.: *Album pamiątkowy rodziny Krasieńskich i Woronieckich*, BN sygn. IV 8318. Wklejony wycinek z gazety „Słowo” 1898, piątek 17 (29) kwietnia oraz wklejone menu.

demdziesiąt morgów 219 przętów⁸². Była to gorzelnia, browar, cegielnia, tartak, cztery młyny wodne. W samych zaś Radziejowicach „wzorowe gospodarstwo, głośna obora i owczarnia”⁸³. Zarządzanie takim majątkiem nie było łatwe. Wszystkie folwarki zostały oddane w dzierżawę. Według spisu z 1905 r. majątek Radziejowice wraz z lasem i folwarkiem Krze, Korytów i Adamów miał 2545 mórg. Obszar rolny z folwarkami, młynami, karczmą, cegielnią i wytwórnią zapalek liczył razem 6277 mórg. Gdy Józef Krasiełski przekazał zarząd ordynacji opinogórskiej, synowi Edwardowi, Krasiełscy zamieszkali w Warszawie.

W mieście Helena ponownie uaktywniła się w działalności charytatywnej. W czerwcu 1872 r. została zaproszona do grona dam zasiadających w namiotach podczas zabawy organizowanej w Ogrodzie Saskim, aby sprzedawać bilety loteryjne, cygara, cukierki i kwiaty. Zabawę organizowało Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności. Spotkać ją było można w namiocie o numerze 8 wraz z towarzyszącymi jej paniami: hr. Janową Łubiełską⁸⁴, hr. Adelą Stadnicką oraz pannami: Ludwiką hr. Łubiełską⁸⁵, Marią Skarzyńską⁸⁶. Gospodarzem namiotu był pan Stanisław Goślicki⁸⁷. W 1889 r. brała udział w kweście wielkotygodniowej w kościele św. Aleksandra na Placu Trzech Krzyży w Warszawie na rzecz rozszerzenia tego kościoła⁸⁸. Wielokrotnie także kwestowała w kościołach na rzecz ubogich w okresie Wielkiego Tygodnia na rzecz Towarzystwa Pań św. Wincentego à Paulo. W Wielki Piątek 1893 r. kwestowała w kościele św. Krzyża przy Krakowskim Przedmieściu wraz z córką Franciszką⁸⁹. Towarzyszyła jej wówczas Paulina z Krasiełskich Górska⁹⁰ oraz Celina z Bispingów

Menu obiadu w majątku Józefa i Heleny w Radziejowicach, 1890 r., Muzeum Narodowe w Warszawie, rkps 2105/9 MNW.

⁸² APW O/Żyrdów, *Księgi wieczyste dóbr Radziejowice*, nr 3932, k. nłb.

⁸³ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego...*, dz. cyt.

⁸⁴ Izabela z Michalowskich Łubiełska (1812–1888) – h. Jasieńczyk, druga żona Jana hr. Łubiełskiego (1786–1876). Urodziła mu córkę Ludwikę.

⁸⁵ Ludwika Łubiełska (1845–1928) – córka Jana hr. Łubiełskiego i Izabeli z Michalowskich. 9 września 1873 r. poślubiła Władysława hr. Mielżyńskiego 1848–1907 h. Nowina.

⁸⁶ Maria Katarzyna Skarzyńska (1853–1895) – h. Bończa, poślubiła Antoniego Brochockiego h. Prawdzic.

⁸⁷ „Kurier Warszawski”, 14 czerwca 1872, nr 129, s. 3.

⁸⁸ *Kwesta Wielkotygodniowa*, „Gazeta Warszawska”, 18 kwietnia 1889, nr 103, s. 1.

⁸⁹ *Lista Dam*, „Gazeta Warszawska”, 30 marca 1893, nr 84, s. 3.

⁹⁰ Paulina Ludwika Emilianna Marianna z Krasiełskich Górska (1816–1893) – h. Ślepowron, działaczka społeczna i charytatywna, prezeska Stowarzyszenia Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo. Córka Józefa Wawrzyńca Macieja Krasiełskiego i Emiliany Anny Marianny Ossolińskiej z Balic h. Topór. W 1844 r. wyszła za mąż za Ludwika Górskiego z Fałęcina h. Bożawola.

Niezabitowska⁹¹. W czerwcu 1890 r. asystowała wraz z hr. Gustawową Łubieńską⁹² i panią Sianożęcką⁹³ z córkami w strzelnicy warszawskiej przy ulicy Nowy Świat pod numerem 43 podczas konkursu strzelniczego. Damy miały wręczać nagrody zwycięzcom. Całkowity dochód przeznaczony był wówczas na organizację kolonii letnich⁹⁴. Zebrano 180 rubli, a prasa donosiła, że hrabianka Krasieńska, córka Heleny, ogniście władała bronią, czym wzbudziła wielki podziw w strzelcach⁹⁵.

Helena została też czwartą przewodniczącą Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo w Warszawie⁹⁶. Wierna była tradycji rodziny Krasieńskich, którzy wzięli w opiekę Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia. Pierwszą przewodniczącą była przecież Paulina z Krasieńskich Górską⁹⁷. Dom wraz z kaplicą wybudowany został na gruncie ofiarowanym przez hrabiego Ludwika Krasieńskiego. Po Ludwikowej Górskiej pracę kontynuowała hrabina Ludwikowa Krasieńska⁹⁸. Dopiero po hrabinie Feliksowej Czackiej⁹⁹ Helena stanęła na czele Stowarzyszenia i sprawowała tę funkcję do 1907 r., kiedy prezesostwo przeszło na hrabinę Pelagię Wielhorską¹⁰⁰. Pierwszy raz Krasieńska przewodniczyła zebraniu pań protektorek i opiekunek instytucji 7 stycznia 1887 r.¹⁰¹ Dyskutowano wówczas nad projektem urządzania zabaw publicznych, aby pomnożyć środki Towarzystwa Dobroczynności. Wiele pań na ręce zarządu złożyło wówczas liczne dary w postaci bielizny, cukru i herbaty.

Krasieńska należała również do grona protektorek Towarzystwa opieki nad biednymi matkami oraz ich dziećmi pod kierownictwem Emilii Blochowej¹⁰². W 1886 r. wraz z mężem należała do grona gospodyń i gospodarzy balu letniego organizowanego w dolinie

⁹¹ Celina z Bispingów Niezabitowska (1822–1902) – córka Adama Bispinga i Teresy z Mikulskich, poślubiła Stefana Niezabitowskiego h. Lubicz.

⁹² Maria hr. Korwin-Szlubowska (1853–1918) – z Radzyna h. Ślepowron, poślubiła Gustawa hr. Łubieńskiego (1850–1903) z Lubnej h. Pomian.

⁹³ Leontyna z Hołyńskich Sianożęcka (1848–1904) – z Hołyń h. Klamry, żona Eugeniusza Woymicza (Wojnicz) – Sianożęckiego (1841–1913). Urodziła Stanisławę (1869–1958), która potem wyszła za Feliksa hr. Mielżyńskiego, i Eugenię (1870–1925), która wyszła za Augusta Adama hr. Potockiego.

⁹⁴ „Kurier Warszawski”, 11 czerwca 1890, nr 159, s. 2.

⁹⁵ „Kurier Warszawski”, 15 czerwca 1890, nr 163, nr 3.

⁹⁶ J. Cz., *75-lecie Stow. Pań Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo w Warszawie*, „Przewodnik Miłosierdzia. Miesięcznik Związku Tow. Dobroczynności „CARITAS” i Rad Wyższych Konferencji Św. Wincentego à Paulo Męsk. i Żeńsk.” 1930, luty, nr 2, s. 43.

⁹⁷ Zob.: B. Woźniak, *Działalność dobroczynna i fundacje sakralne Pauliny z Krasieńskich i Ludwika Górskich*, „Studia Mazowieckie” 2024, nr 19(1), s. 97–118.

⁹⁸ Magdalena z Kiejgajło Zawiszów Krasieńska (1861–1945) – h. Łabędź, druga żona Ludwika Krasieńskiego, właściciela Krasnego. Urodziła córkę Ludwikę Marię, która poślubiła Adama Ludwika Czartoryskiego. Jej drugim mężem był Mikołaj Rafał ks. Radziwiłł na Nieświeżu h. Trąby.

⁹⁹ Zofia Michalina Maria z Ledóchowskich Czacka (1845–1913) – z Leduchowa h. Szaława, żona Feliksa Szczęsnego Marii hr. Czackiego (1841–1909) z Czacza h. Świnka.

¹⁰⁰ Pelagia Marianna Ewa z Iżyckich Wielhorska (ok. 1857–1930) – h. Bończa, poślubiła Józefa Łukasza hr. Wielhorskiego (1821–1892) h. Kierdeja.

¹⁰¹ „Kurier Warszawski”, 8 stycznia 1887, nr 8, s. 3.

¹⁰² Emilia Bloch (1870–1940) – córka Emilii Julii z Kronenbergów i Jana Gottlieba Blocha; od 1890 r. żona Ksawerego Hołyńskiego (1856–1901) h. Klamry, pochodzącego z ziemi mohylońskiej; rotmistrza gwardii wojsk rosyjskich. Mieli pięcioro dzieci. Po jego śmierci poślubiła Michała Euzebiusza Ordęgę (1869–1927) h. Łódzia, dr praw, ziemianina. Małżeństwo było bezdzietne. „Kurier Warszawski”, 19 stycznia 1886, nr 19a, s. 2.

szwajcarskiej na rzecz Towarzystwa opieki nad biednymi matkami¹⁰³. Pod koniec 1886 r. została juź wybrana na przewodniczącą zebrań¹⁰⁴. W grudniu tego roku wraz z męzem uczestniczyła w organizacji zabawy kiermaszowej w stajni cyrkowej¹⁰⁵. Odpowiedzialna była za przygotowanie jednego ze sklepów. Przychód z niego w całości przeznaczony był na powiększenie dochodu z zabawy. Kupcy odpowiedzialni za pozostałe 21 sklepów zobowiązani byli odstąpić pewną część ze sprzedaży. W czerwcu 1888 r. Helena Krasiełska podczas zebrań podsumowującego działalność w 1887 r. została zaproszona do zasiadania w radzie opiekuńczej Towarzystwa opieki nad biednymi matkami i ich dziećmi¹⁰⁶. Z kolei w październiku 1888 r. odbyło się zebranie pań protektorek ponownie pod przewodnictwem hrabiny Krasiełskiej. Przedmiotem narad było głównie zakup czterech nowych łózek, o które zakład miał być wkrótce powiększony, oraz przedmioty: kołdry, poduszki, pościel¹⁰⁷.

W 1889 r. przygotowywała wystawę dotyczącą pracy kobiet w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Wystawa obejmowała między innymi: kwiaciarstwo, szycie bielizny, hafty, wyroby pończosnicze, szewstwo, wyroby galanterijne ze skóry, wyroby siatkowe i szydełkowe, drzeworytnictwo, koszykarstwo, litografię, fotografię i malarstwo. Hrabina Helena była jedną z ekspertek, które decydowały o zakwalifikowaniu wyrobu na wystawę oraz przyznaniu nagrody¹⁰⁸. W dniu otwarcia oprowadzała z Józefem gości po wystawie i udzielała objaśnień¹⁰⁹.

Wielokrotnie była protektorką różnego rodzaju imprez charytatywnych. W lutym 1874 r. była jedną z pań gospodyń balu organizowanego przez Komitet Towarzystwa Resursy Kupieckiej w Warszawie, aby uzyskać dochód niezamożnych studentów Cesarsko-Warszawskiego Uniwersytetu, które odbyło się w salonach resursy w sobotę 4 lutego. To między innymi u hrabiny można było nabyć bilety na ten bal.¹¹⁰ Hrabina była też jedną z gospodyń balu organizowanego 14 lutego 1876 r. na korzyść Warszawskiego Szpitala dla dzieci, który odbył się w sali aleksandrowskiej ratusza miejskiego. Wśród gospodarzy wymieniony był jej mąż Józef hr. Krasiełski¹¹¹. W lutym 1878 r. była wymieniana wśród protektorek balu organizowanego 2 marca w resursie kupieckiej na korzyść rodzin miasta Warszawy pozostałych po powołanych do służby wojskowej¹¹². 5 lutego 1879 r. patronowała organizacji balu karnawałowego w resursie kupieckiej w Warszawie na rzecz ubogich znajdujących się pod opieką Towarzystwa Dobroczynności¹¹³. Wśród gospodarzy balu znalazł się także jej mąż. Krakowski „Czas” podał z kolei wiadomość, że w Warszawie w marcu 1879 r. odbył się w sali ratuszowej raut na rzecz Towarzystwa Wincentego à Paulo, z którego dochód z biletów wynosił 1000 rubli, zaś ze sprzedaży programów i bufetów – 1025 rubli. Podobnie

¹⁰³ „Kurier Warszawski”, 16 czerwca 1886, nr 164a, s. 3–4.

¹⁰⁴ „Kurier Warszawski”, 1 grudnia 1886, nr 332a, s. 1.

¹⁰⁵ „Kurier Warszawski”, 7 grudnia 1886, nr 338a, s. 2.

¹⁰⁶ „Kurier Warszawski”, 24 czerwca 1888, nr 173, s. 2.

¹⁰⁷ „Kurier Warszawski”, 6 października 1888, nr 277, s. 2.

¹⁰⁸ „Kurier Warszawski”, 25 marca 1889, nr 84, s. 1.

¹⁰⁹ „Kurier Warszawski”, 20 maja 1889, nr 138, s. 3.

¹¹⁰ „Kurier Warszawski”, 30 stycznia 1874, nr 32, s. 2.

¹¹¹ „Kurier Warszawski”, 12 lutego 1876, nr 33, s. 3.

¹¹² „Kurier Warszawski”, 26 lutego 1878, nr 47, s. 3.

¹¹³ „Kurier Warszawski”, 29 stycznia 1879, nr 22, s. 4.

jak inne damy, Krasińska urządziła swój bufet pod filarem. Zabawę urozmaicała wówczas gra na fortepianie panny Więckowskiej¹¹⁴, śpiew p. Kossakowskiej¹¹⁵ i deklamacja panny Deryng¹¹⁶, na skrzypcach grał Frieman¹¹⁷. Przyjęła również zaproszenie do uczestniczenia w organizacji zabawy i sprzedaży biletów do tomboli¹¹⁸ oraz cukrów i herbat na rzecz towarzystwa Dobroczyńności w Dolinie Szwajcarskiej 19 czerwca 1880 r.¹¹⁹ Krasińska była też wymieniana wśród gospodyń balu kostiumowego koła artystyczno-literackiego organizowanego w lutym 1883 r. w Sukiennicach w Krakowie¹²⁰.

Hrabina była również wśród gospodyń balu organizowanego w salonach ratusza 9 lutego 1884 r. na korzyść warszawskiego szpitala dla dzieci. Towarzyszył jej wówczas także mąż¹²¹. Występowała także w roli gospodyni rautu organizowanego po koncercie w ratuszu w marcu 1885 r. na rzecz ubogich chorych wspieranych przez Towarzystwo Wincentego à Paulo¹²². Przygotowywała wówczas drugi bufet. Krasińscy znaleźli się również na liście gospodarzy i gospodyń balu organizowanego na rzecz szpitala dziecięcego 20 lutego 1889 r.¹²³ Hrabina była też na liście gospodyń balu kostiumowego na korzyść „Szwalni I-szej” organizowanego w dniu 27 lutego 1889 r.¹²⁴

W 1886 r. była wymieniana wśród gospodyń balu na rzecz warszawskiego domu schronienia „Przytulisko”, który odbył się 27 lutego w salach ratusza pod protektoratem księżnej Karoliny de Bourbon¹²⁵ hrabiny Andrzejawej Zamoyskiej¹²⁶. Kolejny bal w salach ratuszowych, w którym hrabina brała udział, odbył się w środę 29 grudnia 1886 r.¹²⁷ We wspólnie przybranych pięciu namiotach damy z wyższego towarzystwa sprzedawały kwiaty, słodczyce, owoce, wino i chłodzące napoje. Największy z tych namiotów, urządzony przez komitet pomocy dla wysłużonych żołnierzy i ich rodzin, przystrojony był draperiami w barwach Czerwonego Krzyża, to jest czerwonej i białej, oraz odpowiednimi kwiatami. Cztery

¹¹⁴ Maria Więckowska – warszawianka, pianistka.

¹¹⁵ Antonina z Przyłuskich Kossakowska, pseud. Corvini (działała 1875–1881) – śpiewaczka. Żona obywatela ziemskiego. Kształciła się we Włoszech, m.in. u P. Viardot-Garcia. W 1875 r. debiutowała pod pseud. Corvini na scenach włoskich. W 1879 r. wróciła do Polski i debiutowała jako Kossakowska. Prasa podkreśliła, że „artystka posiada dobrą szkołę, muzykalność i tak w grze, jak i śpiewie talent wyższy uwydatniła”. Zob.: *Słownik Biograficzny Teatru Polskiego 1765–1965*, Warszawa 1973.

¹¹⁶ Maria Deryng (1857–1918) – córka Emiliana Derynga, aktorka, porzuciła teatr w 1882 r., a w 1883 r. poślubiła prawnika Bogumiła de Colonna Walewskiego. Z mężem zamieszkała na stałe w Rosji.

¹¹⁷ Gustaw Narcyz Fieman (1842–1902) – skrzypek, kompozytor i pedagog szwedzkiego pochodzenia. Urodził się w Lublinie i pochodził ze szwedzkiego rodu osiadłego w Polsce na początku XIX w. „Czas”, 29 marca 1879, nr 73, s. 2.

¹¹⁸ Tombola – loteria fantowa; zabawa polegająca na loterii liczbowej, gdzie nagrodami są głównie przedmioty, a nie pieniądze.

¹¹⁹ „Kurier poranny”, 6 czerwca 1880, nr 168, s. 2.

¹²⁰ „Gazeta Krakowska”, 23 stycznia 1883, nr 17, s. 2.

¹²¹ „Kurier Warszawski”, 8 lutego 1884, s. 39a.

¹²² „Kurier Warszawski”, 2 marca 1885, nr 62, s. 3.

¹²³ „Kurier Warszawski”, 17 lutego 1889, nr 48, s. 4.

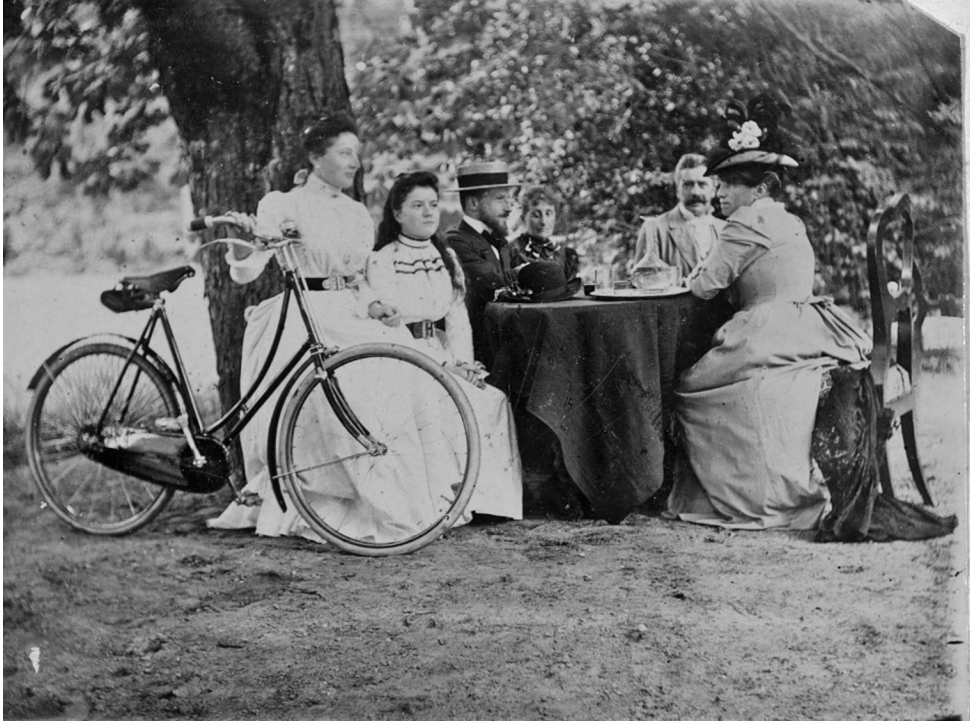
¹²⁴ „Kurier Warszawski”, 26 lutego 1889, nr 57, s. 3.

¹²⁵ Karolina de Bourbon Zamoyska (1856–1941) – księżna, hrabina, córka Franciszka di Paola Burbon-Sycylijskiego (1827–1892) i Marii Isabelli von Österreich. Poślubiła Andrzeja Przemysława Zamoyskiego (1852–1927).

¹²⁶ „Kurier Warszawski”, 25 lutego 1886, nr 58a, s. 3.

¹²⁷ „Kurier Warszawski”, 27 grudnia 1889, nr 356, s. 2.

Józef i Helena Krasieńscy wraz z dziećmi: Edwardem, Izabellą i Zofią w Radziejowicach, fot. 1890–1910, Muzeum Fotografii w Krakowie, nr inw. MHF 49310/F/42.

inne namioty miały kształt ogródka, salonu, domku i pawilonu wojskowego, utworzonego z różnych rodzajów broni. Podczas zabawy salony oświetlone były światłem elektrycznym z wielkich lamp łukowych i mniejszych „edisonowych”. Trzeba było oczywiście zakupić bilety wejściowe. Krasieńscy pełnili wówczas role gospodarzy balu. Na rzecz „Przytuliska” odbyła się też zabawa kwiatowa w czerwcu 1887 r. oraz w czerwcu 1890 r. loteria fantowa w ogrodach Frascati. W pierwszym przypadku Helena obecna była sama i wraz z ks. Mieczysławową Woroniecką, hr. Gustawową Łubieńską i Alicją hr. Łuszczewską spotkać ją można było przy kwiatach i programach¹²⁸. W kolejnym przypadku Helena z córką Franciszką odpowiadała za sprzedaż biletów w drugim namiocie¹²⁹. 6 lutego 1891 r. pełniła obowiązki gospodyni balu na „Przytulisko” przygotowywanego w salach ratusza, a jej mąż wymieniany był wśród panów pełniących obowiązki gospodarza¹³⁰. W tym samym karnawale brała udział w balu kostiumowym wydanym na korzyść „Macierzyństwa” wydanym przez hr. Tyszkiewiczów w pałacu hrabiów Kossakowskich. Hrabina Józefowa wystąpiła na nim w stroju paryskiej szwaczki¹³¹. Bal ten miał być powtórzony z udziałem szerszej publiczności w salach ratusza 9 lutego.

¹²⁸ „Kurier Warszawski”, 18 czerwca 1887, nr 166, s. 2.

¹²⁹ „Kurier Warszawski”, 12 czerwca 1890, nr 160, s. 2.

¹³⁰ „Kurier Warszawski”, 4 lutego 1891, nr 35, s. 4.

¹³¹ „Kurier Warszawski”, 4 lutego 1891, s. 5.

Helena zawsze wspierała różnego rodzaju zbiórki. W 1871 r. prasa krakowska donosiła, że młoda hrabina Krasińska wpłaciła na rzecz pomocy francuskim jeńcom wojennym znajdującym się w niewoli pruskiej na ręce Zuzanny z książąt Caraman-Chimay¹³² księżnej Marcelowej Czartoryskiej, 50 złr.¹³³ Popierała rozwój Biblioteki Ordynacji Krasińskiej i sama przekazywała ofiary¹³⁴.

Jak na prawdziwą damę z wyższych sfer przystało Helena wraz z rodziną brała udział w towarzyskich spotkaniach. Uczestniczyła w kostiumowym balu karnawałowym, który odbył się 5 lutego 1883 r. w Sukiennicach w Krakowie, a który organizowany był przez koło artystyczno-literackie¹³⁵. W 1888 r. towarzyszyła mężowi, wówczas prezesowi towarzystwa, na balu wioślarzy. Ubrana w kremowy kostium wioślarski i miniaturowy kapelusik marynarski na głowie tańczyła w drugiej parze z panem Maliszewskim¹³⁶. Na początku lipca tegoż roku Krasińscy obecni byli na raucie w salach byłego zamku królewskiego urządzonego na cześć bawiących w Warszawie Ich Cesarskich Wysokości Wielkiego Księcia Włodzimierza i Wielkiej Księżny Marii Pawłówny¹³⁷. Przyjęcie zgromadziło ponad 500 osób i połączone było z prezentacją. Zachowały się też zaproszenia i powiadomienia skrzętnie gromadzonych przez Helenę. Krasińscy byli zaproszeni między innymi przez Józefa hr. Stadnickiego na ślub wnuczki Zofii Bzowskiej z Adamem Kozubskim, który odbył się 20 października 1888 r. oraz na przyjęcie w jego mieszkaniu przy Karmelickiej nr 9; przez Felixa i Emilię z hr. Łubieńskich Sobańskich na ślub ich syna Michała z Ludwiką hr. Wodzicką, który miał się odbyć w Krakowie w kościele Panny Marii 5 lutego 1889 r.; przez Izabellę z Lubomirskich Sanguszkową na ślub wnuczki Teresy księżniczki Sanguszkówny¹³⁸ z Leonem ks. Sapiehą¹³⁹, który odbył się 9 maja 1883 r.¹⁴⁰ Na początku kwietnia 1894 r. gościła w Krakowie z córką z okazji zaślubin Wacława Zalewskiego¹⁴¹ z hrabianką Heleną Mycielską¹⁴². Wówczas teściowie Hele-

¹³² Zuzanna Maria Anna de Riquet-Chimay de Caraman (1844–1918) – córka Alphonsa Michela de Chimay de Caraman i Rosalie Marie Joséphine de Riquet de Caraman. 31 lipca 1866 r. poślubiła Marcelę Adama Konstantego ks. Czartoryskiego (1841–1909) na Klewaniu i Żukowie h. Pogoń Litewska. Mieli syna Adama i córkę Rozalię.

¹³³ „Czas”, 18 stycznia 1871, nr 14, s. 3.

¹³⁴ „Gazeta Lwowska”, 17 marca 1912, nr 63, s. 3.

¹³⁵ „Czas”, 23 stycznia 1871, nr 17, s.

¹³⁶ „Kurier Warszawski”, 8 maja 1888, nr 127, s. 4.

¹³⁷ Maria Aleksandra Elżbieta Eleonora (1854–1920) – księżniczka Meklemburgii-Schwerinu, wielka księżna Rosji, córka wielkiego księcia Fryderyka Franciszka II z Meklemburgii-Schwerin i jego pierwszej żony Augusty Reuss-Schleiz-Köstritz. W 1874 r. wyszła za mąż za trzeciego syna cara Aleksandra II, wielkiego księcia Włodzimierza Aleksandrowicza Romanowa (1847–1909). „Kurier Warszawski”, 2 lipca 1888, nr 181, s. 1.

¹³⁸ Maria Teresa z Sanguszków Sapieha (1864–1954) – córka ks. Pawła Romana Sanguszki i jego pierwszej żony Marii z hr. Borchów (1835–1868). Jej czwórka dzieci umarła bezpotomnie.

¹³⁹ Leon Paweł Sapieha (1854–1893) – syn ks. Adama Stanisława Sapiehy i Jadwigi z Sanguszków ks. Sapieżyńny. Po śmierci pierwszej żony Marii Teresy poślubił węgierską hrabiankę Georgina Apponyi de Nagy Oppony (ur. 1842). Małżeństwo pozostało bezdzietne.

¹⁴⁰ Zob.: *Krasińska H., Silva rerum: wycinki przeze mnie gromadzone i naklejane*, Biblioteka Narodowa, Rps 8319 IV (t. 1–22).

¹⁴¹ Wacław Michał Artur Zaleski (1868–1913) – hrabia, doktor obojga praw, austro-węgierski polityk, konserwatyista, wielokrotny minister rolnictwa i skarbu, szambelan cesarza Franciszka Józefa I, poseł do Rady Państwa w Wiedniu wybrany w 1911 r. Poślubił Helenę hr. Mycielską, z którą miał kilkoro dzieci.

¹⁴² Helena Michalina Mycielska (1868–1919) – h. Dołęga, córka Feliksa Teodozjusza hr. Mycielskiego (1827–1887), rodzzonego brata Karoliny z Mycielskich hr. Krasińskiej, i Romanii Rutkowskiej (1831–1879) h. Pobóg. „Dziennik polski”, 12 kwietnia 1894, nr 101, s. 2.

ny, Karolina i Adam Krasińscy – wujostwo panny młodej, organizowali jeden z towarzyskich wieczorów. Kolejnego dnia Krasińskie uczestniczyły w raucie wydanym przez państwa Zalewskich z okazji zaślubin młodych w Grand Hotelu¹⁴³. Na uroczystość zaślubin dołączył do pań również Edward Krasiński¹⁴⁴. 11 listopada 1893 r. widziana była w Krakowie w kaplicy księdza kardynała Albina Dunajewskiego¹⁴⁵ w orszaku ślubnym Henryka Sienkiewicza i panny Marii Włodkowiez¹⁴⁶.

W lutym 1895 r. uczestniczyła z mężem i zapewne najstarszą córką w raucie w pałacu „błękitnym” u ordynata hrabiego Zamoyskiego. Gości podejmowali młody Maurycy Zamoyski¹⁴⁷ wraz z matką Marią z hrabiów Potockich księżną Konstantynową Lubomirską¹⁴⁸. Z synem Edwardem, który zresztą na przyjęciu wznosił toast na cześć rodziny książąt Czartoryskich, przybyła do Pełkiń na ślub księżniczki Marii Czartoryskiej, córki Witolda i Jadwigi z hrabiów Dzieduszyckich z Michałem hr. Krasińskim¹⁴⁹, synem Kazimierza i Marty z hrabiów Pusłowskich, który odbył się 16 lipca 1913 r. Obecne były również jej córki z rodzinami: Franciszka z mężem Michałem ks. Woronieckim i ich córka Barbara oraz Zofia z mężem Zenonem Brzozowskim¹⁵⁰.

Najważniejsza jednak była dla niej organizacja ślubów własnych córek. 22 czerwca 1907 r. w kościele Dzieciątka Jezus odbył się obrzęd zaślubin Karola hr. Belina Brzozowskiego, syna znanego i wybitnego ziemianina podolskiego, z Zofią hrabianką Krasińską. Po ślubie rodzice panny młodej podejmowali bardzo liczny orszak weselny w salonach hotelu Europejskiego¹⁵¹.

Helena ze Stadnickich Krasińska w starszym wieku, zbiory Muzeum Romantyzmu w Opinogórze.

¹⁴³ „Czas”, 10 kwietnia 1894, nr 80, s. 2.

¹⁴⁴ „Czas”, 12 kwietnia 1894, nr 82, s. 2.

¹⁴⁵ Albin Dunajewski (1817–1894) – h. Sas, biskup diecezjalny krakowski w l. 1879–1894, kardynał prezbiter od 1890.

¹⁴⁶ „Dziennik polski”, 12 listopada 1893 r., nr 314, s. 3.

¹⁴⁷ Maurycy Klemens Zamoyski (1871–1939) – h. Jelita, polityk, dyplomata, działacz społeczny, wiceprezes Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, członek Komitetu Narodowego Polskiego (1914–1917), XV ordynat na Zamościu. Ożenił się z Marią Sapieżanką, córką ks. Jana Sapiehy i Seweryny z hr. Uruskich. Syn Tomasz Franciszka Zamoyskiego h. Jelita i Marii Anny Natalii Potockiej z Podhajec h. Pilawa (Srebrna; Iv. Zamoyska, 2v. Lubomirska).

¹⁴⁸ „Czas”, 8 lutego 1885, nr 32, s. 2.

¹⁴⁹ Michał Krasiński (1883–1939) – h. Ślepowron, właściciel majątku Bojary k. Grodna, ochotnik w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Ofiara terroru komunistycznego, wraz z siedmioma innymi Polakami zamordowany 20 września 1939 r. w Kwasówce przez grupę białoruskich i żydowskich komunistów.

¹⁵⁰ „Gazeta Lwowska”, 20 lipca 1913, nr 165, s. 3.

¹⁵¹ „Świat”, 29 czerwca 1907, nr 26, s. 26.

Małżeństwo Heleny i Józefa było szczęśliwe i wydaje się, że pełne miłości i oddania. Małżonkowie niejednokrotnie wspierali się w powziętych inicjatywach, dbali o dzieci i interesowali się ich losami. Ordynat Krasiński opatrzony sakramentami zmarł 25 października 1918 r., w wieku 70 lat¹⁵². Nekrolog donosił, że w mieszkaniu przy Fredry 6 odbyły się msze święte w dniach 27 i 28 (niedziela i poniedziałek) o godz. 10.00 i 11.00 rano. Eksportacja zwłok z domu do kościoła św. Antoniego przy ulicy Senatorskiej odbyła się 28 października o godzinie szóstej po południu. Nabożeństwo żałobne w głównym kościele miało miejsce we wtorek 29 października o 11.00 rano. Potem zaś nastąpiło wyprowadzenie zwłok z kościoła na dworzec Warszawsko-Wiedeński i przejazd do Opinogóry, gdzie złożono trumnę w grobach rodzinnych. Z kolei Helena zmarła w Warszawie w wieku 82 lat, 26 kwietnia 1927 r. Eksportacja zwłok hrabiny Krasińskiej z jej pięknych apartamentów w Warszawie przy Fredry 6 odbyła się w środę 27 kwietnia na główny dworzec warszawski, a pogrzeb miał miejsce w Opinogórze w sobotę 30 kwietnia¹⁵³.

Helena uważana była za kobietę zacnych cnót, czytana, o dobrym sercu i niezwyklej szlachetności. Będąc już młodą i bogatą dziedziczką, miała poważny umysł i charakter. Stanowiło to przeciwagę dla otwartego, wesołego i pełnego werwy Józefa Krasińskiego. W małżeństwie uzupełniali się i wspierali. Helena wyszła za mąż za Józefa z miłości, ale obydwie rodziny zadbały o stronę finansową przyszłego małżeństwa. Dodatkowo rodzice Heleny wywiązywali się ze spłat sum posagowych, które zostały zapisane w intercyzie. Wydaje się, że małżonkowie odznaczali się szlachetnymi cechami charakterów. Ważna była uczciwość, prawda, szacunek i zaufanie. Helena, wychodząc za mąż, miała świadomość przyszłych obowiązków dotyczących macierzyństwa, zarządzania gospodarstwem i działalnością charytatywną. Dodatkowo, wychowana w domu otwartym dla towarzystwa we Vranowie, postanowiła prowadzić podobny dom w Radziejowicach. Jej życie niewolne było jednak od trosk, bowiem dwie córki Krasińskich zmarły w dzieciństwie. Helena ze Stadnickich Krasińska należała niewątpliwie do ciekawych postaci XIX i początku XX w.

BIBLIOGRAFIA

Źródła niedrukowane

Album pamiątkowy rodziny Krasińskich i Woronieckich, BN sygn. IV 8318.

Księgi wieczyste dóbr Radziejowice, APW O/Żyrardów, nr 3932.

Korespondencja Edwarda Adama Stadnickiego, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Przyb. 65/72.

Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasińska. Intercyza 1869, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Przyb. 70/72.

Uskutecznione wypłaty z Kapitału należnego Helenie z hr. Stadnickich hrabinie Krasińskiej, Papiery Stadnickich z Nawojowej. Helena ze Stadnickich Krasińska. Intercyza 1869, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Przyb. 70/72.

¹⁵² „Kurier Warszawski”, 28 października 1918, nr 298, s. 3–4.

¹⁵³ J. M., *Śp. Helena z hr. Stadnickich Ordynatowa Józefowa hr. Krasińska*, „Czas”, 30 kwietnia 1927.

Źródła drukowane

Krasiełski E., *O Radziejowicach i ich gościach niektórych (ze wspomnień o Sienkiewiczzu)*, Warszawa 1934.

Stadnicki A., *Wspomnienia*, wybór i oprac. J. Długosz, Biblioteka „Rocznika Sądeckiego”, Nowy Sącz 2015.

Czasopisma

„Czas”, 10 kwietnia 1894, nr 80.

„Czas”, 12 kwietnia 1894, nr 82.

„Czas”, 15 kwietnia 1911, nr 174.

„Czas”, 18 stycznia 1871, nr 14.

„Czas”, 20 stycznia 1915, nr 39.

„Czas”, 23 stycznia 1871 r., nr 17.

„Czas”, 29 marca 1879 r., nr 73.

„Czas”, 8 lutego 1885, nr 32.

„Dziennik polski”, 12 kwietnia 1894, nr 101.

„Dziennik polski”, 12 listopada 1893, nr 314.

„Dziennik Poznański”, 31 sierpnia 1869, nr 198.

„Gazeta Krakowska”, 23 stycznia 1883, nr 17.

„Gazeta Lwowska”, 17 marca 1912, nr 63.

„Gazeta Lwowska”, 20 lipca 1913, nr 165.

„Gazeta Warszawska”, 18 kwietnia 1889, nr 103.

„Gazeta Warszawska”, 30 marca 1893, nr 84.

„Jeździec i myśliwy” 1894, nr 23.

„Jeździec i myśliwy” 1894, nr 24.

„Kurier poranny”, 6 czerwca 1880, nr 168.

„Kurier Warszawski”, 1 grudnia 1886, nr 332a.

„Kurier Warszawski”, 11 czerwca 1890, nr 159.

„Kurier Warszawski”, 12 czerwca 1890, nr 160.

„Kurier Warszawski”, 12 lutego 1876, nr 33.

„Kurier Warszawski”, 14 czerwca 1872, nr 129.

„Kurier Warszawski”, 15 czerwca 1890, nr 163.

„Kurier Warszawski”, 16 czerwca 1886, nr 164a.

„Kurier Warszawski”, 17 lutego 1889, nr 48.

„Kurier Warszawski”, 18 czerwca 1887, nr 166.

„Kurier Warszawski”, 19 stycznia 1886, nr 19a.

„Kurier Warszawski”, 2 lipca 1888, nr 181.

„Kurier Warszawski”, 2 marca 1885, nr 62.

„Kurier Warszawski”, 20 maja 1889, nr 138.

„Kurier Warszawski”, 24 czerwca 1888, nr 173.

„Kurier Warszawski”, 25 lutego 1886, nr 58a.

„Kurier Warszawski”, 25 marca 1889, nr 84.

„Kurier Warszawski”, 26 lutego 1878, nr 47.

„Kurier Warszawski”, 26 lutego 1889, nr 57.

„Kurier Warszawski”, 27 grudnia 1889, nr 356.

„Kurier Warszawski”, 28 października 1918, nr 298.

- „Kurier Warszawski”, 29 stycznia 1879, nr 22.
„Kurier Warszawski”, 30 czerwca 1879, nr 143.
„Kurier Warszawski”, 30 stycznia 1874, nr 32.
„Kurier Warszawski”, 4 lutego 1891, nr 35.
„Kurier Warszawski”, 6 października 1888, nr 277.
„Kurier Warszawski”, 7 grudnia 1886, nr 338a.
„Kurier Warszawski”, 8 lutego 1884, s. 39a.
„Kurier Warszawski”, 8 maja 1888, nr 127.
„Kurier Warszawski”, 8 stycznia 1887, nr 8.
„Nowa Reforma”, 23 listopada 1911, nr 536.
„Świat”, 29 czerwca 1907, nr 26.
J. M., *Śp. Helena z hr. Stadnickich Ordynatowa Józefowa hr. Krasieńska*, „Czas”, 30 kwietnia 1927.

Opracowania

- Barbasiewicz M., Pustoła-Kozłowska E., *Radziejowice. Fakty i zagadki*, Warszawa 1997.
- Břňovjak J. (red.), *Zámky, statky a urady: stopy polskych šlechtickych rodu na zemi eske republiky v pramenech z 16.-20. stoleti / Palace, possidlości i urzędy: ślady polskich rodów magnackich i szlacheckich na terenach Republiki Czeskiej w źródłach od XVI do XX wieku*, Ostrava–Częstochowa 2019.
- J. Cz., *75-lecie Stow. Pań Miłosierdzia św. Wincentego  Paulo w Warszawie*, „Przewodnik Miłosierdzia. Miesięcznik Związku Tow. Dobroczynności „CARITAS” i Rad Wyższych Konferencji Św. Wincentego  Paulo Męsk. i Źensk.” 1930, nr 2, luty.
- Lipiński I., *Edward Maria Stadnicki (1817–1902)*, Polski Słownik Biograficzny, t. XLI, <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/edward-maria-adolf-stadnicki>.
- Słownik Biograficzny Teatru Polskiego 1765–1965*, Warszawa 1973.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 5, nakł. Filipa Sulimierskiego i Włdysława Walewskiego, Warszawa 1880–1914.
- Wachowicz B., *Marie jego Źycia*, Warszawa 1985.
- Woźniak B., *Działalnoc dobroczynna i fundacje sakralne Pauliny z Krasieńskich i Ludwika Górskich*, „Studia Mazowieckie” 2024, nr 19(1).
- Woźniak B., *Franciszka z Krasieńskich Woroniecka. Jak hrabianka została księżną*, „Gazeta Opinogorska” 2022, nr 3(105).
- Woźniak B., *Źycie codzienne i niecodzienne Karoliny i Adama Krasieńskich*, „Muzealne Rozmitości” 2023, nr 1(17).